

mentioned in the Scriptures which describes Him, may He be exalted, as having the attributes of a body, such as moving from place to place, or standing, or sitting, or speaking, and so on, is all metaphors, allegories, and riddles, as they have said, 'The Torah speaks in the language of man'.²³ And men have philosophized a great deal about this matter. This third foundation is attested to by the verse *You saw no image* [Deut. 4: 15] meaning, 'you did not perceive Him, may He be exalted, as having an image' for He is, as we have said, neither a body nor a force within a body.

The fourth foundation is God's precedence;²⁴ to wit, that this one who has just been described is He Who precedes (everything) absolutely. No other being has precedence with respect to Him. There are many verses attesting to this in Scripture. The verse attesting to it [best] is: *the God of eternity is a dwelling place* [Deut. 33: 27].²⁵

The fifth foundation is that He, may He be exalted, is He Whom it is proper to worship and to praise; and [that it is also proper] to promulgate praise of Him and obedience to Him. This may not be done for any being other than Him in reality, from among the angels, the spheres, the elements, and that which is composed of them for all these have their activities imprinted upon them. They have no destiny [of their own] and no rootedness [of their own in reality] other than His love, may He be exalted, [of them]. Do not, furthermore, seize upon intermediaries in order to reach Him but direct your thoughts toward Him, may He be exalted, and turn away from that which is other than He. This fifth foundation is the prohibition against idolatry and there are many verses in the Torah prohibiting it.

The sixth foundation is prophecy; to wit, it should be known that, within the species of humanity, there are individuals who have a greatly superior disposition and a great measure of perfection. And, if their souls are prepared so that they receive the form of the intellect, then that human intellect will unite with the Agent Intelligence which will cause a great emanation to flow to it. These people are prophets, this [process] is prophecy; and this is its content. The explanation of this principle to its fullest, however, would be very long and it is not our intention to demonstrate each of its basic premises, or to explain the ways by which it is perceived for that is the epitome of all the sciences. Here we shall mention it only in the form of a statement. The verses of the Torah testifying to the prophecy of the prophets are many.

The seventh foundation is the prophecy of Moses, our Teacher; to wit, it should be known²⁶ that: Moses was the father of all the prophets — of those who came before him and of those who came after him; all were beneath him in rank and that he was the chosen of God from among the entire species of humanity and that he comprehended more of God, may He be exalted, than any man who ever existed or will exist, ever

comprehended or will comprehend and, that he, peace be upon him, reached a state of exaltedness beyond humanity such that he perceived the level of sovereignty and became included in the levels of angels. There remained no veil which he did not pierce, no material hindrance burdened him, and no defect whether small or great mingled itself with him. The imaginative and sensible faculties in his perceptions were stripped from him, his desiderative faculty was still, and he remained pure intellect only. For this reason, they remarked of him that he discoursed with God without the intermediacy of an angel. I would have been obligated to explain this strange subject, to unlock the secrets firmly enclosed in the verses of the Torah, and to expound the meaning of *mouth to mouth* [Num. 12: 8] together with the whole of this verse and other verses belonging to the same theme had I not seen that this theme is very subtle and that it would need abundant statement, introductions and illustrations. The existence of angels would, first, have to be made clear and, then, the distinction between their ranks and that of the Creator. The soul would have to be explained and all its faculties. The circle would then grow wider until we should have to say a word about the images which the prophets attribute to the Creator and the angels. The *Shiur Komah*⁷ and its meaning would have to enter [into our survey]. And, even if I were to be as brief as possible, this purpose alone could not be attained even in a hundred pages. For this reason, I shall leave it to its place, whether in 'the book of the interpretation of the discourses' which I have promised, or in 'the book of prophecy' which I have begun, or in a book which I shall compose as a commentary to these foundations. I shall now return to the purpose of this seventh foundation and say that the prophecy of Moses is separated from the prophecy of all other prophets by four differences:

The first difference: To every other prophet that ever was, God did not speak except by an intermediary. But Moses had no intermediary, as it is said *mouth to mouth did I speak with him* [Num. 12: 8]. The second difference: Every other prophet received inspiration only when in a state of sleep, as He said in various places: *in a dream of the night* [Gen. 20: 3], *he dreamed and he saw a ladder* [Gen. 28: 12], *in a dream of a vision of the night* [Job 33: 15], and in many other places with similar intent; or during the day, after a deep sleep had fallen upon the prophet and his condition had become one in which his sense-perceptions were rendered inactive and in which his thoughts were empty as in sleep. This condition is called *mahazeh* and *mar'eh* and it is referred to in the phrase *visions of God* [Ezek. 8: 3, 40: 2]. But to Moses, peace be upon him, discourse came in the day when he was *standing between the two cherubim*, as God had promised him, *And, there, I will meet with you and I will speak with you* [Exod. 25: 22]. And He, may He be exalted, also said, *If there be a prophet among you, I, the Lord, will make Myself known to him in a vision*

gods is profound,'¹ when Philebus had called pleasure a god in his discussion with Socrates, why should we not give even more approval to the Christians for their carefulness not to apply any of the names used in mythologies to the Creator of the universe? But that is enough on this point for the present.

26. Let us see how Celsus, who professes to know everything, misrepresents the Jews when he says that *they worship angels and are addicted to sorcery of which Moses was their teacher.*² As he professes to know the books of Christians and Jews let him declare where in Moses' writings he found the lawgiver enjoining them to worship angels. How also can there be sorcery among people who accepted the law of Moses if they have read the commandment: 'Ye shall not cleave to enchanters to be polluted by them?'³ He next promises to teach us *how the Jews fell into error through ignorance and were deceived.* If he had found ignorance about Jesus Christ among the Jews because they did not give heed to the prophecies about him, he really would have taught *how the Jews fell into error.* But actually he had no desire to suggest this, and he suspects that the Jews are in error about things which are not errors at all.

After Celsus has promised that *later he will teach about the Jewish doctrine*, he first discusses our Saviour as the founder of the community through which we are Christians, saying that *a very few years ago*⁴ he taught this doctrine and was considered by the Christians to be son of God. Concerning the point that he lived a few years ago, we will say this. Could it have happened apart from God's providence that in so few years Jesus, desiring to spread his teaching and message, has been able to do so much that in many parts of the contemporary world a large number of

on leaving. 'It is the Sabbath, when one must not cry out and healing will soon come, His compassion is abundant and enjoy the Sabbath rest in peace.' With whom does this dictum of R. Hanina agree: One who has an invalid in his house should combine him with other Jewish sick? With whom? — With R. Jose.

R. Hanina also said: It was [only] with difficulty that comforting mourners and visiting the sick was permitted on the Sabbath.²

Rabbah b. Bar Hanah said: When we followed R. Eleazar to inquire after a sick person, sometimes he would say to him, [in Hebrew], 'The Omnipresent visit thee in peace'; at others, he said, [in Aramaic], 'The Omnipresent remember thee in peace'. But how might he do thus: did not Rab Judah say, One should never petition for his needs in Aramaic; and R. Johanan said: When one petitions for his needs in Aramaic, the Ministering Angels do not heed him, for they do not understand Aramaic? — An invalid is different, because the Divine Presence is with him.

For R. Anan said in Rab's name, How do you know that the Divine Presence supports an invalid? Because it is written, *The Lord supports him upon the couch of languishing*.⁴ It was taught likewise: One who enters [a house] to visit the sick may sit neither upon the bed nor on a seat, but must wrap himself about⁵ and sit in front of him.⁶ For the Divine Presence is above an invalid's pillow, as it is said, *The Lord supports him upon the couch of languishing*. And Raba said in Rabin's name: How do we know that the Holy

(1) I.e., pray for him as one of many. (2) Because both induce grief, which is contrary to the spirit of the Sabbath, which is 'a day of delight.' (3) Angels were held to mediate between God and man, carrying the prayers of the latter to the Former (Tobit XII, 12, 15). This is not to be compared with prayer to or worshipping angels, from which Judaism is free. 'Not as one who would first send his servant to a friend to ask for aid in his hour of need should man apply to Michael, or Gabriel, to intercede for him; but he should turn immediately to God Himself, for *whosoever shall call on the name of the Lord shall be delivered*.' (Joel III, 5; Yer. Ber. IX, 13a. Many Rabbinical authorities disapprove even of invoking angels as mediators, as shown by the passage quoted; v. Zunz, S. P. p. 148.) (4) Ps. XLI, 4. — Hence he does not need the angel's intercession. (5) In a spirit of reverence. (6) In Ned. 40a the reading is, 'upon the ground.'

One, blessed be He, sustains the sick? Because it is said, *The Lord supports him on the couch of languishing*.

NOR MUST HE READ BY THE LIGHT OF A LAMP. Raba said: Even if it is as high as twice a man's stature, or as two ox-goads [height],¹ or even as ten houses on top of each other.²

One alone may not read, but for two [together] it is well?³ But it was taught: Neither one nor two! — Said R. Eleazar, There is no difficulty: the former refers to one subject; the latter to two.⁴ R. Huna said: But by [the light] of an open fire even ten people are forbidden.⁵ Said Raba: If he is an important man,⁶ it is permitted.

An objection is raised: One must not read by the light of a lamp, lest he tilt [it]. Said R. Ishmael b. Elisha, 'I will read and will not tilt.' Yet once he read and wished to tilt. 'How great are the words of the Sages!' he exclaimed, 'who said, One must not read by the light of a lamp.' R. Nathan said, He read and did tilt [it], and wrote in his note book, 'I, Ishmael b. Elisha, did read and tilt the lamp on the Sabbath. When the Temple is rebuilt I will bring a fat sin-offering.'⁷ — R. Ishmael b. Elisha was different, since he treated himself as an ordinary person in respect to religious matters.

One [Baraitha] taught: An attendant may examine glasses and plates by the light of a lamp; and another taught: He must not examine [them]! There is no difficulty: one refers to a permanent attendant, the other to a temporary one.⁸ Alternatively,

(1) Probably twice the height of an ass and its saddle. (2) Though the lamp is inaccessible and cannot be tilted, the Rabbis enacted a general measure without distinctions. (3) This follows from the use of the singular in the Mishnah. But when two read, each may remind the other should he wish to tilt the lamp. (4) When both are reading the same subject in the scroll, each can remind the other. But if they are occupied with different subjects, neither thinks of his companion. (5) Each sits at a distance from the other, and any one may forget himself and stir up the fire. (6) Who is not accustomed even on weekdays to trim the lamp. (7) This shows that the prohibition applies even to a great man like R. Ishmael b. Elisha. (8) The former is more careful, and may tilt the lamp to see whether there is the least grease on the crockery; hence he must not examine them by a lamp.

He inflicts wounds and heals; he slays and revives; he raises up from the grave to life eternal. When a son commits a sin, his father strikes him; but a compassionate father heals his (son's) wound. When a slave is rebellious he is put in chains; but a master if he so desires breaks the chains. We are thy firstborn, and we have sinned against thee; (now) our soul is filled with bitter affliction. We are thy servants, and we rebelled against thee; some have endured pillage, some captivity and some the whip. We entreat thee, in thy abundant mercy; heal thou our overwhelming pain, that we do not perish wholly in exile.

¹ Angels of mercy, usher in (our petition for) mercy before the Lord of mercy. Angels of prayer, cause our prayers to be heard before him who hears prayer. Angels of supplication, cause our supplication to be heard before him who listens to supplication. Angels of tears, bring in our tears before the King, who is reconciled by tears. Intercede (for us) and multiply prayer and entreaty before the King, the most high God. Mention before him, and let him hear of the (observance of the) Torah, and of the good deeds (performed) by those who repose in the dust. May he remember their love, and preserve their descendants, so that the remnant of Jacob perish not; for the flock of the faithful shepherd has become a disgrace; Israel the one people (is) a proverb and a byword. *Reader*: Hasten thou (and) answer us, O Lord our God, and redeem us from all harsh decrees, and save in thy abundant mercy thy righteous anointed and thy people.

(*The Reader chants the following, till "Our Father, Our King," if time allows*)

Lord in heaven, we implore thee as a captive implores his master. All captives are ransomed with money, but thy people, the house of Israel (are redeemed) by compassion and supplication. O grant our petition and our requests, and let us not return from thee empty-handed.

Lord in heaven, we entreat thee, as a slave entreats his master. We are oppressed, and dwell in darkness, our souls are afflicted with much distress. We have not the strength to propitiate thee, O Lord; do it for the sake of the covenant which thou didst make with our forefathers.

¹ Many a Commentator abstained from translating this prayer, objecting to the idea of praying to angels. They overlooked the beautiful description of Jacob's Ladder; most commentators agree that "Prayer" is a Jacob's Ladder joining earth to heaven. v. C. R. Kook's Siddur "ראיה", a. H. Siddur, p. x. Various symbolic ideas have been read into the imagery of the ladder and the angels upon it. One view is that it represents the vehicle by which one's prayers ascend to heaven and through which salvation descends from heaven. The most acceptable interpretation, however, makes the ladder symbolise the link between the celestial and terrestrial spheres, the angels being the intermediaries, as it were, carrying messages from one to the other (E). v. Rashi on פלוגת יבוק אור רומים, San. 44b, a. Sonc. P. Ed. on Gen. 28.12.

(*The following should be said only amongst an assembly of ten.*)

¹ By Rav Amram Gaon

(821-875).

חזונוים

ע"י רב עמרם בן ששון

מתי ומפי, למית ומחיה. מפיך משאול, לתיי-עלמא: ברא פד-חטי, אבוהי לקנייה. אבוהי דחייס, מפי לכאביה: עבדא דמריד, נפיך בקולך. מריה תאיב, ותבר קולריה: בךך פוכדך אגז, ותטען קמך. רויא נפשו פנידן מרני: עבדך אגז ומרודך קמך. הא פבינתא, הא פשבנתא, והא פמלקינתא: פמטו מךך פרהמך דנפלישו. אפי לכאיבין דתקוף עלך, עד דלא נהוי גמירא פשבנתא:

¹ By Rav Amram Gaon

(821-875).

ע"י

רב עמרם בן ששון

מכניסי רחמים. הכניסו רחמינו, לפני פעל-הנהגמים: משמייעי תפלה. השמענו תפלתנו, לפני שומע תפלה: משמייעי אצוקה. השמענו אצוקתנו, לפני שומע אצוקה: מכניסי דמעיה. הכניסו דמעונתנו, לפני מלך מתרצה בךמעו: השפידלי והרבו חנה ובקשה, לפני מלך אל כם נחשא: תוכירו לפני השמייעו לפני, תודה ומעשים טובים של שוכני-אפר: זכר אהבתם, ויחיה ורעם, שלא תאבד שארית-נעלה: פריצאן רועה-נאמן טה לחרפה, יאזאל גוי-אחד למשל ולשענה: *Reader*. מהר ענו יי אלקינו, ופדנו מכל-גזרות קשות, והשמיעה ברהמך הרהים, משחי ארקה ועמך:

"The Reader chants the following till "כי אין עורר", if time allows.

By Rav Amram Gaon

(821-875).

סליחה

ע"י רב עמרם בן ששון

מרו דבשמעיא לך מתחננו, פבר שבגא דמתחננו למריה: פלהו פני-שבגא פכספא מתפרכו, ועמך בית-ישאל ברהמך וכתחננו: מב-לו שאלטו ובעמך, דלא-נהדר ריקום מן-אגז קמך:

מרו דבשמעיא לך מתחננו, פעבדא דמתחננו למריה: עשמיא אגז ובתשובא שרינו. מרידו נפשו מעמך דנפלישו: תילא לית-כן לרצונה, מרו עבד פדיל קנמא והגרת עם-אבתחנא:

¹ In Rav Amram's Siddur "מתי ומפי", follows "מתי ומפי".

הרב יוסף שמואל זכטר
 זכות ר' אליעזר בן גיטל איידל דרפ"ש

תשובה לבעל הרוקח בענין אמירת "מכניסי רחמים"

אנו שמחים לחזיא לאור לפעם הראשונה תשובה מרבינו אלעזר כ"ר יהודה מגריציא, בעל ספר הרוקח (תתקכ"ו-תתקל"ט). התשובה עוסקת באמירת 'מכניסי רחמים, שבו פניה למלאכים לשמש כהעברת התפילות להקב"ה. בחז"לית התשובה מתייחס רבינו על אותו אחד שהתקומם כנגד אמירת הפיוט וסען שבתפילה זה 'אסור להכניס לו אמצעי, רבינו, שתומך באמירת 'מכניסי רחמים' בשתי ידיו, מכנס את דבריו בראיות מהתלמוד והמודרש, מהנהגת הגאונים שבבבלי, ואף מספרי ההיכלות. התשובה יר"ל ע"פ כתב-יד יזירי שנמצא בספריה הלאומית שבאוניברסיטת שטרסבורג, מספר 3936 (עמ' 338-339). תורה לספריה על רשות הפרסום. דיון מקיף על הפולמוס באמירת 'מכניסי רחמים', ראה לקמן מאמרו של הרב שלמה שפרבר במדור "הקולמוס והספר".

תשובה לרבי אלעזר רוקח

נשאלתי על מנהג צרפת וספרד שנער מצרי' ואשכנז¹, אשר נהגו ע"פ גדולי הדור ל' בעשרת ימי תשובה בתוך בקשתם: 'מכניסי רחמים הכניסו רחמינו כו' משמיעי צעקה; כו' מכניסי דמעה כו' במטותא מנכון מלאכי מרומא הכניסו דמעת העלובים הכניסו לפניו אפרו של יצחק אבינו הכניסו לפניו אפר תורה הקדושה אפר דם הקדושים השרופים באש', וכיוצא באלה רבים.

ויצמח ארז אחר בקיר² את בוראו לא הכיר
 ידו שלח מן החור³ חשך תארו משחור⁴,

* חרתי נתונה לירידי ר' שמואל ווייל ור' בן ציון פוקס על עזרתם בהשגת צילומים של כתב-יד מס' שטרסבורג. יהי רצון שימשיכו לזכות את הרבים בכל מעשי ידיהם. וגם אסיר תורה אנכי להרב שלמה זלמן הבלין על עזרתו כפייענות כתב-יד.

1 לע"ד נראה, שאי אמירת מכניסי רחמים באיטליה (ופורבנציה) נובעת מהמסורה ההדוקה שבין א"י ואיטליה, שהרי בתלמוד הירושלמי, בניגוד לתלמוד הבבלי, נשמרת המימרא הנ"ל של ר' יודן שמתנגד לתפלה לאמצעים, וד"ל: "רבי יודן אמר משמיה דידיה בש"ר דם יש לו פטרון אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום אלא כא ועמר לו על פתחו של פטרונא וקורא לעבדו או לכן ביתו והוא אומר איש פלני עומד על פתח חצירך שמא מכניסו רשמוא מניחו אבל הקב"ה אינו כן אם באת על אדם צרה לא יצוה לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצוה ואני עונה לו מיד הדי"ד (יואל ג,ה) כל אשר יקרא בשם ה' ימלט". תלמוד ירושלמי, ברכות פ"ט מ"א.

2 אולי ע"פ מלכים א' ה.ג. התשובה בחלקה לשניים, ובאן רבינו נותב בחזרוים (כדרכו כפיוטיו) ותוקף אותו אחד שהתקומם כנגד אמירת מכניסי רחמים.

3 שיר השירים ה,ד.

4 איכה ד,ח.

ראשא עיני אל ההרים¹² ואשמיע פה מדבר אלי. כי אורו עיניך כי טעמת טעם דבש ועתה חזק וענה אל תירא ואען ואומר מעידי עלי שמים וארץ כי ראיתי תשובת שאלה לראש ישיבות שכבכל על עציות גשמים איך נוהגין, והשיבו להם בארוכה סדר התפילה ויודו וכמה דברי, ולסוף אמרו מכניסי רחמים מעולם לא שבנו ריקם עכ"ל.¹³ ואילו היו המתפללים כעובדי חמנים ואל המותם שואלים, הצעקתם ישמע אל להוריד מטר ממרומים. היש בהיכלי גוים מגשמים. ובפ"ק דתעני¹⁴ אמר מרי דארעא דארץ ישראל ילך אצל מי שיודע ללחוש, ובפ"ב¹⁵ א' זקן רגיל ופרקו נאה כמלאכי השרת¹⁶ להגיד לאדם ישרו, ובפ"ק דע"ז¹⁷ א"ר אלעזר בן דורדיא בשוכו מתאות נפשו חמה ולבנה בקשו עלי רחמי' הרי הכניס אמצעי ואיך נתכפרו עוונותיו וחיי העולם הבא מזומני לפניו וא"כ הוסיף לחטוא והרבה זדונים. ועוד בפ' סדרי תעניות כיצד למה הולכין לבית הקברות כדי שיבקשו המתים עלינו רחמי'¹⁸. ובפ' אלו נאמרי' וכי כלב שהלך (ובגליון

12 תהילים קכ"א.

13 זו תשובת רב שרייא גאון ורב האי גאון לשאלת ראשי קהלת פאס על סדר התפילה כבכל בתענית גשמים. ראה, אוצר הגאונים, תענית טו ע"ב (עמ' כד) ד"ל: "אבל מנהגא רילנא השתא רתירא ככל צרה שלא תבוא על הצבור מעצירת גשמים ... ומחזיל ואומר ענונו אבינו ... ואומר פסוקי דרחמי ... ונפלין ציבורא על אנפיהון לבסוף וקיימין על רגליהון כלא מיתמר מכניסי רחמים ... וכד עבדינא כסדרא דגן לא מהדין יתנא ריקנין ...". אותה תשובה מובאת גם בס' האשכול, ח"ב עמ' קלד. ועיין עוד, תשובת רב שרייא גאון, אוצר הגאונים, שבת יב ע"ב (עמ' ד).

14 ראה תענית ח ע"א: "ואמר רבי אמר, מאי דכתיב (קהלת י"א) 'אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון', אם ראית דוד שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר, בשביל לוחשי להישות שאין כדור. מאי תקנתן, ולכו אצל מי שיודע ללחוש וכו' ואם לחש ולא נענה, מאי תקנתיה, ילך אצל חסיד שבורו, וירבה עליו בתפלה."

15 ראה שם, טו ע"א.

16 בכמה מקומות בכתביו, רבינו מתאר את השי"ן כמלאך. לדוגמא, ראה ס' ערוגת הבושם, ח"ג עמ' קז: "כתי' ה"ר אלעזר זצ"ל מה שאומ' שליח ציבור ברכו את השי' המבורך במשך לפי שכלל בוקר עומדת זיה אוחת ... ומלאך אחד עמד באמצע הריקיע ואומ' בקול רם ובנעימה ברכו את ה' המבורך. וכל מלאכי השרת עונין ברוך כבוד ה' המבורך לעולם ועד קק"ק". ועיין בס' הרוקח, ס' ש"ב וס"י ש"כ בשם מודש מה רבו, ובפירושי סידור התפילה לרוקח (ירושלים תשנב) ('פ"י לסידורי'), עמ' רמח-רנ. ובמקום אחר רבינו מרמז השי"ן למלאך בזה הלשון: "יחדו החזן שאומ' נעריצן ... יאמר בלבו אשריי שאני כשר ודם יש לי לקרש כמלאכי השרת למלך הגדול". פ' לסידור, עמ' תקלד.

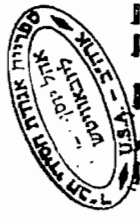
17 ראה ע"ז יז ע"א: "התניא, אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה ... אמר, חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו, עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו ... אמר, אין הדבר הלוי אלא כי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכביה עד שיצאה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה, ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא."

18 רבינו הזכיר רק אחד משני הטעמים שנאמרו בגמ' שם (בג ע"ב) שמתפללין בבית קברות. הטעם השני הוא להזכיר בפני הקב"ה שאם אין אהא מרחם עלינו הרי אנו כמתים. אף שעוררו על השתחוות על קברי צדיקים שיש בזה איסור קצת משום דודש אל המחיים, מנהג קדום בישראל עוד מזמן התלמוד להתפלל בבתי קברות "שיבקשו המתים רחמים עלינו". ראה: תענית כג ע"ב, הגיגה כב ע"ב, ב"מ פה ע"ב, זוהר, פ' אחרי (דף ע"א), מהרי"ל, ס' המנהגים, הל' תענית, רמ"א, אר"ח ס'

אגרת

כולל

דברי חכמה ומוסר בעניני עבודת ה'.



יאיר נחוב המסילה העולה בית אל ואורח חיים למועלה למושכל, במאורות השכל והכתוב והקבלה, לכל הבאים לגשת אל הקדש פנימה, ולשפוך נפשם ולכם בתפלה ותודה בשפה ברורה ונעימה, ובעבודה רצויה ותמימה, ויכיר תלונת המעוררים על התפלה בלשון אחרת על בלי מוח, אך בעבור הרעימה.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

חלק ראשון

מאת

אליעזר ליברמאן

בע"המה ס' עיר דמשק.

לסדר ולפרט

וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בנפיה.

Beisei, Seidesei
1818.

ואינו יודע מה שאלת צרכיו יש בק'ש? הלכך נראה דאין להלך. וכן דעת הרמ"בם ו"ל שלא חילק בין יחיד לצבור. עכ"ל. וכתב האליהו רכא ס"ב ו"ל: "וכדי שלא נחשב להכל בו נשועה, נפרש, דהנה צריך כל בעל שכל להבין ולא יטעה בדברי ר"י, שהכוונה בתפלתו "אל המלאכים, שהמה יביאו תפלתו לפני הש", כי זה הוא שטות וסבלות (*). אלא ביאור "דהוא" לשון משובש, לכן טבע הנפש להתערב בו, ואין הכוונה מצויה בלשון שאינו מבין הישג. וידוע דמלאך ענינו כח, ולכחות השוכות יקראו בשם מלאכי השרת ולכחות הרעות בשם מלאכי חלדה, וזה שאמר ר"י שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, ר"ל שאין מוכרת הנפש מורגלים בו, ואין בירו לכוון בתפלתו מפני הלשון אשר הוא זר אצלו" עכ"ל.

(יוד) כתב הרמ"בם ז"ל פ"א מהל' ברכות הלכה י"ד ו"ל: "כל הברכות כולן נאמרים "בכל לשון, והוא שאמר בעין שתקנו הכתום, ואם שיגרה הטבע, הואיל והזכיר אזכרה למלכות וענין הברכה, אפילו בלשון חול, יצא". עכ"ל.

(י"א) כתב הרמ"בם בפירושו לט"ל אבות ו"ל: "דע שהשירים המחוכרים מאיזה לשון משידיה, צריך שיכתבו בעניניהם אם הולכים ביושר. ואמנם בארתי זה אף שהוא מכואר ומאליו, מפני שראיתי זקנים וחסידים מאנשי תורתנו, כשהיו במסכת י"ן בחופה וכדומה, "וירצה אדם לשר שיר ערבי, אפילו יהיה ענין השיר שהוא שבח הגבורה או העדיבות והוא "מן החלק האהוב, ירחיקו אותו בכל צד ההתקנה ואין טוהר אצלם לשמעו כלל, וכשישור

(*) ופנר התרעמו דעם מקמי הדור על תפלת מפניס רמזים שאינו מהקמן כלל, וקמונט מלמרו לו דומיה תהלה. ומעודי לא הוטב בעיני תפלת הש"ך דר"י ויה"כ קורם תפלת מוסף, באמרו של התלמידים שהם בעלי תפלות יציאו תפלתו לפני סמך ענוך ויפיעו אותה לפני ס"י. והוא קינו כעון כלל, שנתקת פאלו מפניס קמנטי תהלה, והוא מעקרי הממונה שאליו לצדו דמיו להפכלל ולם לנולמו. ואף הוה נגד גמ' ערובה, ידועלמי פ' הדומה וו"ל: "מי כה' אלהינו בכל קראנו אלינו, ל יודין אומר, נשר וחס ים לו פטרון אם נאה לו ציה קינו נכנס אלנו פתאום, אלם הולך ועומד על פתח פתרו של פטרון וקורא לן ציעו, והוא אומר לו איס פלוני נמוך, אלם ק"צה קינו קן, אם נאה לו ציה לאום, אלם יקרא לא למיכאל ולא לגבריאל, אלם לו צווס והוא יטנה". הה"ד: "מי כה' אלהינו בכל קראנו אלינו, ואמר: כל אשר יקרא בשם ה' יצלם, ואמר: קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת: עכ"ל.

תשובות הרש"ר הירש זצ"ל אל חתנו ר' מיכאל לוי

בע"ה פראנקפורט אור ליום ד' כ"ב אלול תרמ"ה לפ"ק
 שוכ"ט ליקריי האהוב מיכאל לייש
 מכתבך החביב מכרימנימהאם הגיעני היום לכאן כשחזרנו אמש. זה שאתה אהובי
 מיכאל נ"י מדבר גלויות נגד שינוי הכי קל בסדר עבודתנו והעובדא שאתה מתרחק מכל
 בית כנסת מסוג זה, אתך הצדק וכך עליך להישאר בעתיד. ואם בתחילה יכלת רק להתפלל
 במנין או ביחידות, דרך מחאה זו תקיים מצוה גדולה בתוככי האדישות הגדולה. וילדיך
 לייט ילמדו ממך להיות יחודים רציניים.

איזאק היקר נ"י בהאנאפער עבר תהליך דומה ולא התחרט ב"ה.
 בענין מכניסי רחמים, זהו ענין אהוב על הקלים והתצופים ולכן חלו בו אי הבנות
 ורכילות. במקום אחד אנו מתפללים למלאכי מרום, אבל בקשתנו מהם היא שיתפללו
 עבורנו אצל הקב"ה. אכן בקשת האדם אצל המלאכים שיבקשו עבורו אצל הקב"ה היא
 תופעה מצויה המובאת בחז"ל בסנהדרין מ"ד ב', ד' יוחנן אומר לבקש רחמים ושלא
 רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו, פירש"י שייטייעוהו מלאכי שרת לבקש רחמים ושלא
 יהו מסטינים מלמעלה. גם בשבת י"ב ב' לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי וכו'
 כל השואל וכו' אין מלאכי השרת נוקקין לו וכו' שאני חולה דשכינה עמו, ופירש"י
 ואין המתפלל צריך שיוקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד. עכ"ז
 משפטים אלו ניתנים להבנה כפי נטיית הדין, על כל פנים לפיוט מכניסי רחמים לבטח
 תימצא הצדקה לפי המאמרים הללו. הרי באיוב ל"ג כ"ג כותב אם יש עלי מלאך מליץ
 אחד מני אלף להגיד לאדם ישור ויחוננו וכו', ולאור כך אין מכניסי רחמים הקטע היחיד
 מסוג זה במחזור שלנו. הרעיון שהמלאכים יתפללו עבורנו חוזר ושבו על עצמו בפיוטים
 שלנו, וכמו בפזמון הנאה מלאכי רחמים משרתי עלין חלו פני עלין במיטב הגיון וכו',
 ומדוע לא נבקש מהמלאכים שיתפללו עבורנו, וכי אין אנו מבקשים זאת מבני אדם.
 הקב"ה אומר לאבימלך שיגרום לאברהם להתפלל בעבורו, כ"ב קטז א כל שיש לו חולה
 בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, מאמר זה מתקיים הלא עד לימינו אלה
 ללא כל התנגדות, למה א"כ לא נבקש ממלאך. זה הנלענ"ד.

מאתנו יש ת"ל רק חדשות טובות. זאפיע האהובה תי' מתקדמת הלאה ב"ה בצורה
 טובה. היא היתה פה אתמול וזאלאמאן נ"י והילדים שיי שבו הביתה, היא ליוותה אותם,
 ולא נוכל להודות להקב"ה על החסד הגדול.

[כאן חסר משורן] יצי תי' היקרה ילדים אהובים לייט והייתם ברכה כנפשכם ונפש
 אביכם אהבכם בלב ונפש

[בשוליים]

[בענין] בית הספר, מיכאל האהוב נ"י, אף שתקנתך כה קטנה אל תסית דעתך מן
 התכנית וכלל הודמנות תדבר עליה כי מדבר טוב... אסור להתעייף מלדבר [אפילו] עשרים
 וחמש שנים, בסוף הרי תצליח...